

Oriëntatie op de basis; Wereldoriëntatie binnen een opbrengstgerichte Jenaplanschool

Berna Vissia -Stieber
Studentnummer: 2150788
Opleiding: SVIB Master Sen
Docent: Marijke Reith
Juni 2011

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Introductie	4
Hoofdstuk 1. Onderzoeksvraag	5
Hoe ben ik tot mijn onderzoeksvraag gekomen?	
Mijn onderzoeksvraag	
Hoofdstuk 2. Theoretisch onderzoek	7
Jenaplan en wereldoriëntatie	
Opbrengstgericht werken	
Het invoeren en verdiepen van WO	
Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethodologie	10
Welke onderzoeksmethode en onderzoeksmethodieken heb ik gekozen?	
Het ontwerpgerichte onderzoek	
Het verzamelen van gegevens	
Het interviewschema	
Ethiek	
Validiteit en betrouwbaarheid	
Hoofdstuk 4: Dataverzameling, analyse en interpretatie	13
Mijn onderzoeksvraag	
Data verzameling	
Deelvraag 1. Wat is het beleid op mijn school rondom het bereiken van de kerndoelen m.b.t. wereldoriëntatie?	
Deelvraag 2. Hoe wordt er op verschillende jenaplanscholen vorm gegeven aan wereldoriëntatie?	
Deelvraag 2.1. Hoe geven mijn collega's vorm aan WO in hun groep?	
Deelvraag 2.2. Hoe geven andere scholen vorm aan WO?	
Het interview. De observatie.	
Deelvraag 3. Hoe kan ik in mijn praktijk wereldoriëntatie en opbrengstgericht werken combineren?	
Hoofdstuk 5: Evaluatie, interpretatie, conclusie en aanbevelingen	19
Evaluatie en interpretatie	
Antwoord op onderzoeksvraag	
Conclusie	
De antwoorden op mijn onderzoeksvragen in relatie met de literatuur	
Aanbevelingen voor mijn praktijk	
Hoofdstuk 6: Nawoord	22
Literatuur	23
Bijlagen:	
Bijlage 1. Basisprincipes jenaplan	
Bijlage 2. De jenaplan kernkwaliteiten	
Bijlage 3. Interview schema voor leerkrachten	

Samenvatting

Oriëntatie op de basis;

Wereldoriëntatie binnen een opbrengstgerichte Jenaplanschool

Oriëntatie op de basis, hiermee bedoel ik de oriëntatie op mijn / de wereld met als basis de basisprincipes die ten grondslag liggen aan het jenaplanonderwijs.

Onderzoeksvraag

Hoe wordt er vorm gegeven aan wereldoriëntatie binnen een opbrengstgerichte jenaplanschool?

Deelvragen:

1. Wat is het beleid op mijn school rondom het bereiken van de kerndoelen m.b.t. wereldoriëntatie?
2. Hoe wordt er op verschillende jenaplanscholen vorm gegeven aan wereldoriëntatie?
3. Hoe kan ik in mijn praktijk wereldoriëntatie en opbrengstgericht werken combineren?

Onderzoekscontext

Dit onderzoek heb ik gedaan op de jenaplan basisschool waar ik werk. Ik heb de leerkrachten en de schoolleider hierbij betrokken. Drie andere jenaplanscholen heb ik bezocht. Hier heb ik onderzoek gedaan naar de manier waarop wereldoriëntatie vorm krijgt binnen deze scholen in samenhang met opbrengstgericht werken. In mijn middenbouwgroep heb ik het combineren van wereldoriëntatie (WO) en doelen uit de taalmethode uitgeprobeerd.

Theoretische onderbouwing

Voor de theoretische onderbouwing heb ik gebruik gemaakt van verschillende boeken over het jenaplanonderwijs. Artikelen uit het tijdschrift 'Mensenkinderen', wat uitgegeven wordt door de Nederlandse Jenaplan Vereniging (NJPV), hebben mijn eigen redenering bevestigd, waardoor ik mijn verhaal kon onderbouwen met uitspraken van anderen. Deze artikelen zijn ook te vinden op de website van de NJPV.

Om het onderzoek vorm te kunnen geven en om steeds weer op terug te kunnen vallen heb ik het boek '*Basisprincipes praktijkonderzoek*' van Harinck gebruikt.

Onderzoeksmethoden en technieken

Het onderzoek heb ik vorm gegeven door antwoorden te zoeken op mijn onderzoeksvraag en de deelvragen. Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van semi-gestructureerde interviews, observaties en video interactie analyse.

Opbrengst van het onderzoek

Door bezig te zijn met dit onderzoek ben ik weer bewuster gaan kijken naar de jenaplan uitgangspunten. Deze uitgangspunten waren in mijn groep wat ondergesneeuwd door de drukte van alle dag binnen het werken met alle methoden die zijn ingevoerd binnen onze school.

Een planning voor de WO-thema's aan het begin van het schooljaar ondersteunt mijn organisatie binnen de groep voor WO.

De opzet van WO relateren aan de kerndoelen voor het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld'. Deze aanbeveling doe ik, omdat ik WO inhoudelijk sterker vorm wil geven.

Binnen het team meer samenwerken, o.a. in het opzetten van WO-thema's. Hiermee kunnen we elkaar ondersteunen en gebruik maken van elkaars talenten.

Ik heb laten zien dat leerdoelen van de methoden en van wereldoriëntatie goed te combineren zijn, waardoor de activiteiten in de stamgroep meer samenhang vertonen.

Introductie

Op dit moment ben ik veertien jaar werkzaam in het basisonderwijs. Als zij-instromer heb ik de deeltijd-PABO gedaan toen ik vijftientig jaar was. Mijn kinderen bracht ik elke ochtend naar de jenaplanschool. De sfeer binnen de school en de groepen en de betrokkenheid van de leerkrachten hebben mij vaak het gevoel gegeven dat ik wel wilde blijven en deelgenoot zijn van het groepsgebeuren op school. Dat was voor mij een van de redenen om de PABO te gaan volgen. Na deze opleiding heb ik gewerkt op een traditionele dorpsschool. Hier heb ik geleerd hoe het echt is om een groep te leiden. Na drie jaar had ik de mogelijkheid om op een jenaplanschool te gaan werken en die heb ik met beide handen aangegrepen. Eerst in een bovenbouw stamgroep (6-7-8) en daarna in een middenbouw stamgroep (3-4-5). In de loop van de jaren ben ik een aantal keer gewisseld tussen de bovenbouw en de middenbouw.

Het jenaplanonderwijs trekt mij vanwege de uitgangspunten; het pedagogische klimaat waarbinnen ieder mag zijn wie hij is. Het uitgaan van verschillen is een basisgedachte van het jenaplanonderwijs. Elk kind heeft zijn eigen kwaliteiten en deze worden juist gebruikt en ingezet in het onderwijs. De verschillen in de manier van leren, cultuur en aanleg worden gezien als een verrijking en ondersteuning van het onderwijs in de groep. Het uitgaan van verschillen sluit aan bij passend onderwijs wat in 2012 ingevoerd wordt in het onderwijs in Nederland.

Steeds meer kinderen blijven met al hun eigen-aardigheden binnen het basisonderwijs. Leerkrachten die bekend zijn met het werken in stamgroepen binnen het jenaplanonderwijs, hebben ervaring om met verschillen om te gaan. Kinderen met zogenaamde onzichtbare gebreken zorgen ervoor dat leerkrachten meer kennis en vaardigheden nodig hebben om met alle verschillen om te blijven gaan. School video interactie begeleiding (SVIB) geeft de mogelijkheid om samen met de leerkracht specifiek te kijken naar kinderen met zogenaamde onzichtbare gebreken. Hierdoor kan kennis en inzicht over deze kinderen vergroot worden, waardoor ook de acceptatie wordt vergroot. De leerkracht kan daardoor beter aansluiten bij wat elk kind nodig heeft. Doordat passend onderwijs steeds meer moet worden gerealiseerd zonder of met minder begeleiding van deskundige externe mensen denk ik dat de vraag naar SVIB zal toenemen.

De wereld verkennen gebeurt tijdens de wereldoriëntatie lessen. Deze wereldoriëntatie geeft naast de cursorische vakken de samenhang aan binnen het onderwijs aanbod.

De laatste jaren heeft bij ons op school het opbrengstgerichte werken vorm gekregen door het invoeren van veel methodes. Hierdoor liep ik ertegen aan dat wereldoriëntatie steeds minder aandacht kreeg naast de methode lessen met de directe instructies en verlengde instructies. De samenhang binnen het onderwijs raakte ik een beetje kwijt. Ik wil graag wereldoriëntatie zien als hart van het onderwijs, maar in de praktijk lukte mij dat minder goed.

Dit onderzoek is mijn zoektocht naar hoe ik wereldoriëntatie (WO) weer meer in het hart van mijn onderwijs kan zetten. Hiervoor ben ik binnen mijn school gaan kijken hoe beleid wordt gevoerd en hoe WO vorm wordt gegeven. Drie andere jenaplanscholen heb ik bezocht om mij te oriënteren op hun manier van werken en ik ben in mijn eigen groep bezig geweest met combineren van lessen uit de leerlijn taal en wereldoriëntatie.

Hoofdstuk 1. Onderzoeksvraag

Hoe ben ik tot mijn onderzoeksvraag gekomen?

De afgelopen tien jaar ben ik als leerkracht werkzaam geweest op een jenaplanschool basisschool. Binnen ons jenaplanonderwijs werkten we met een methode voor rekenen en losse kaarten voor spelling, verder hadden we een methode voor het schrijfonderwijs. We gebruikten de SLO-map voor begrijpend lezen (Stichting Leerplan Ontwikkeling Nederland). Deze teksten werden ingezet waar dat van toepassing was binnen een wereldoriëntatiethema. Verder volgden we geen vaste methoden binnen het onderwijs op onze school. Spelling en rekenen waren opgezet als een cursus ter ondersteuning van de wereldoriëntatie (WO). De vrije teksten werden veel gebruikt voor taal- en spellingonderwijs. Dit onderwijs was sterk gericht op het proces en minder op het resultaat. Binnen dit proces waren de stappen van vandaag, het uitgangspunt voor de volgende stap, morgen, die elk kind maakte in zijn of haar ontwikkeling. Al het onderwijs stond in dienst van wereldoriëntatie; het hart van het jenaplanonderwijs.

In 2007 werd onze school door de onderwijsinspecteur als zeer zwak beoordeeld. Een van de belangrijkste verbeterpunten was dat we te weinig hadden beschreven en vastgelegd hoe we ons onderwijs vorm gaven en welke doelen we wilden bereiken met de kinderen.

We hebben als team onze jenaplanschool de afgelopen drie jaren van een zeer zwakke school ontwikkeld naar een school die in het basisarrangement van de school inspectie zit. Het onderwijs is veranderd van procesgericht naar opbrengstgericht onderwijs. Om dit te bereiken heeft onze school veel methodes ingevoerd. We werken nu met een methode voor rekenen, een methode voor aanvankelijk lezen, voortgezet technisch lezen, taal, spelling en begrijpend lezen. Voor WO hebben we geen vaste methode, maar een kaartenbak die de leerkrachten zoveel mogelijk moeten doorwerken binnen de wo-thema's. In de onderbouw zijn ook methodes ingevoerd. Daar ga ik nu verder niet op in, omdat ik daar zelf niet mee werk.

Door de vele methodelessen die we inplannen in het weekrooster is de weekplanning bijna volledig gevuld met instructies. Om meer tijd voor de kinderen te krijgen, hebben we op schoolniveau de stamgroepen anders ingedeeld. Nu zijn er twee jaargroepen per stamgroep in plaats van drie. Hierdoor is wat meer tijd ontstaan om de instructies in te kunnen plannen en de kinderen ook verlengde instructies te kunnen geven.

Binnen het opbrengstgerichte werken hebben we door het leerlingvolgsysteem goed op te zetten, met methode onafhankelijke toetsen, groepsplannen en handelingsplannen, de prestaties van de kinderen beter in beeld. Ook werken we allemaal met het directe instructiemodel. Dit heeft geleid tot hogere opbrengsten en aangezien we uit de kinderen willen halen wat erin zit, is dit een positieve verandering.

Waar ik nu tegenaan loop, is dat door de vele methodes met hun instructies die zijn ingevoerd, wereldoriëntatie niet meer het uitgangspunt is van ons jenaplanonderwijs. Binnen het weekprogramma heb ik weinig tijd om in de stamgroep met WO bezig te zijn. De meeste tijd zit in het werken met de methodes waarbij elke methode zijn eigen thema heeft.

Ik wil onderzoeken hoe ik zelf meer inhoud kan geven aan de wereldoriëntatie in mijn middenbouwgroep. Graag zou ik willen dat WO weer het hart is van het jenaplanonderwijs bij ons op school. Hierdoor wordt de betrokkenheid van mij als leerkracht verhoogd en ook de betrokkenheid en motivatie van de kinderen. Ik wil gaan onderzoeken hoe andere leerkrachten vorm geven aan WO naast de methodes. Door bij anderen te kijken en hun manier van werken te onderzoeken wil ik nieuwe ideeën krijgen die ik in mijn groep kan toepassen.

Mijn onderzoeksvraag

Hoe wordt er vorm gegeven aan wereld oriëntatie binnen een opbrengstgerichte jenaplanschool?

Hierbij heb ik de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Wat is het beleid op mijn school rondom het bereiken van de kerndoelen m.b.t. wereldoriëntatie?
2. Hoe wordt er op verschillende jenaplanscholen vorm gegeven aan wereldoriëntatie?
3. Hoe kan ik in mijn praktijk wereldoriëntatie en opbrengstgericht werken combineren?

Om antwoord op mijn vragen te krijgen, ga ik de schoolleider van onze school interviewen om te onderzoeken welk beleid er wordt gevoerd op onze jenaplanschool met betrekking tot het werken met de methodes en wereldoriëntatie.

Drie collega's op mijn school ga ik interviewen over hoe zij WO vorm geven naast alle methode lessen, een collega van groep 1-2, van groep 5-6 en van groep 7-8. Ik kies voor collega's die langer op school werken waardoor zij de verandering in de manier van werken bewust hebben meegemaakt.

Daarnaast wil ik op andere jenaplanscholen gaan kijken hoe zij werken met methodes en WO. Ik ga hier interviewen en observeren.

Een plan om methodelessen te combineren met WO ga ik uitproberen in de groep en analyseren met video interactie analyse.

Met dit onderzoek wil ik bereiken dat ik meer manieren kan inzetten in mijn groep om naast opbrengstgericht onderwijs wereldoriëntatie vorm te geven.

Wanneer ik dit onderzocht heb kan ik ook naar mijn collega's toe aangeven welke mogelijkheden er zijn om binnen onze school meer vorm te geven aan wereldoriëntatie.

Hoofdstuk 2. Theoretisch onderzoek

Jenaplan en wereldoriëntatie

Om te beginnen wil ik wat vertellen over het jenaplanonderwijs. Dit onderwijsconcept is ontworpen in Duitsland door Peter Petersen in de eerste helft van de 20e eeuw. Suus Freudenthal heeft dit concept in 1955 verder uitgewerkt voor Nederland.

Het jenaplanconcept wordt uitgewerkt in twintig basisprincipes (zie bijlage 1) die verdeeld zijn in drie aandachtspunten:

- A. Over de mens.
- B. Over de samenleving.
- C. Over de school.

Er ontstaan verschillende jenaplanscholen die uitgaan van dezelfde basisprincipes, maar binnen hun afwegingen andere keuzes kunnen maken. Geen jenaplanschool is hierdoor gelijk aan een andere. Het laatste basisprincipe geeft aan dat elke jenaplanschool open staat voor de veranderingen in de maatschappij, het is een interpreteerbaar streefmodel.

Vanuit de basisprincipes heeft Both zes kwaliteitskenmerken geformuleerd waarmee de pedagogische kwaliteit binnen het jenaplanonderwijs gewaarborgd kan worden.

Deze kwaliteitscriteria worden gerelateerd aan de basisprincipes. De criteria zijn: een jenaplanschool is ervaringsgericht, ontwikkelingsgericht, een leef- en werkgemeenschap, wereldoriënterend, kritisch en zinzoekend (Both, 2009).

In 2009 heeft het algemeen bestuur van de Nederlandse Jenaplanvereniging (NJPV) twaalf 'kernkwaliteiten Jenaplan' vastgesteld (zie bijlage 2). Deze zijn samen met de basisprincipes en kwaliteitscriteria, leidend en richting gevend voor jenaplanscholen om de school als leef- en werkgemeenschap te ontwikkelen.

Nelissen (2009) vraagt zich af in hoeverre deze kernkwaliteiten een 'verplichtend of voorwaardelijk' karakter hebben. Hij geeft aan dat je als school eerst moet kijken naar de functie, en dat dan de vorm vanzelf volgt. Dit betekent dat je ook als jenaplanschool altijd kritisch moet blijven kijken naar nieuwe ontwikkelingen.

Belangrijk binnen jenaplanonderwijs is het leren van elkaar, daarom is er bewust gekozen voor heterogene groepen. Er zitten meerdere jaargroepen in een stamgroep zodat kinderen van elkaar kunnen leren, net als in een gezin. Uitgaan van verschillen is een basisprincipe binnen Jenaplan (Both, 1997).

Er wordt gestreefd om samenhang te brengen binnen het onderwijs. In het leerplan wordt onderscheid gemaakt tussen wereldoriëntatie en cursussen. Het ideaal is dat WO echt het inhoudelijke hart is van het onderwijs en dat de cursussen in dienst staan van de WO. Dit betekent dat de cursus nodig is om WO goed vorm te kunnen geven. Een voorbeeld is dat wanneer je een brief wilt schrijven, het fijn is dat je goed kunt spellen; en natuurlijk kunt lezen en schrijven.

De laatste jaren is bij ons op school het jenaplan onderwijs veranderd. Onder druk van de inspecteur zijn er veel methoden ingevoerd in de groepen. Deze methoden worden gevolgd, waardoor ik de wisselwerking met een WO-thema moeilijk vind. We zijn nu weer een school die in het basisarrangement zit. Deze situatie neem ik aan als uitgangspunt om mij verder te oriënteren naar mijn mogelijkheden om vorm te geven aan WO en ruimte te creëren binnen de weekplanning van mijn groep.

Opbrengstgericht werken

We zijn meer opbrengstgericht gaan werken. Dit wordt ondersteund door de invoering van methoden. Ons leerlingvolgsysteem is breder opgezet. Naast alle inzichten die de leerkrachten al hadden om een kind zijn of haar mogelijkheden in te schatten, liggen er nu

ook groepsplannen, waarbij kinderen worden ingeschaald naar aanleiding van de methode afhankelijke en methode onafhankelijke toetsresultaten.

In het boek 'Opbrengstgericht werken doe je zo' van de PO-raad wordt bij de jenaplanschool de Petteflet aangegeven dat het onderwijs niet data gestuurd is maar dat de data bevestigen wat de leerkrachten al aanvoelden. Door de opbrengsten te analyseren is het mogelijk om tussendoelen in te voeren. Bram van der Linde, de directeur, geeft hierbij aan dat leerkrachten veel bewuster zijn geworden van hun eigen onderwijsaanbod. De intern begeleider, Berthy Joling, geeft aan: 'Het opbrengstgericht kijken is niet alleen kijken naar de toetsen maar vooral kijken: Wat hebben deze kinderen nodig?'

Op deze manier kijken geeft voor mij het positieve aan van opbrengstgericht werken. Het onderwijs moet niet alleen data gestuurd zijn, maar het kind en zijn mogelijkheden blijven het uitgangspunt. Op deze manier kan deze verandering gezien worden als een verrijking van ons onderwijs. Dit wordt bevestigd door ter Bork, leraar van het jaar 2010. Hij is positief over de kwaliteit van het onderwijs, maar zou toch ook wel dingen willen veranderen. Hij zou graag zien dat we in het onderwijs meer uit konden gaan van de talenten van de leerlingen. Nu kijken we teveel naar wat de leerlingen niet voldoende kunnen en maken hier handelingsplannen voor. Ook geeft hij aan dat kinderen die andere talenten hebben dan op de basisvakken, niet genoeg worden uitgedaagd.

"Ze komen niet toe aan het ontwikkelen van hun talenten. Het is goed en belangrijk dat de kinderen een bepaald niveau beheersen op de basisvakken, maar het moet niet ten koste gaan van het welbevinden van de leerling."

De verandering van de laatste jaren bij ons op school is hetzelfde als op de school van ter Bork.

We zijn van procesgericht onderwijs gegaan naar opbrengstgericht onderwijs. Het uitgangspunt is niet meer kijken naar wat kinderen goed kunnen, maar naar wat ze niet goed kunnen. Hierin moet ik nog mijn manier van werken vinden om de talenten van kinderen binnen de WO meer aan bod te laten komen en hierdoor de kinderen in hun kracht te kunnen zetten.

Het invoeren en verdiepen van WO

In mijn zoektocht naar hoe ik dit zou kunnen gaan doen vond ik weer de SLO-map voor wereldoriëntatie jenaplan. Deze mappen geven handreikingen om WO vorm te geven in de groep. Deze map is samengesteld in 1995, maar voor mij heel herkenbaar en nog steeds wel bruikbaar. In deel D van de algemene map wordt een invoeringsvoorstel gegeven. Er wordt aangegeven dat wereldoriëntatie een meer centrale plaats krijgt in het onderwijs. Dat betekent ook dat bepaalde onderdelen van het traditionele onderwijs overbodig worden. Deel D heet 'Ruimte maken' en wordt onderverdeeld in drie groepen:

- A. Volledige vervanging.
- B. Gedeeltelijke vervanging door integratie met wereldoriëntatie.
- C. Weinig of geen invloed op het onderwijs.

De onderdelen die volledig kunnen worden geïntegreerd in het WO onderwijs, zijn de onderdelen die ik nu ook aan de orde laat komen binnen het werken met WO, onder andere: sociaal-emotionele ontwikkeling, culturele vorming, aardrijkskunde, geschiedenis, natuur, geestelijke stromingen, bevorderen van gezond gedrag, waarden en normen en onderwijs in spreken en luisteren. De onderdelen die worden aangegeven die gedeeltelijk kunnen worden vervangen door integratie met WO zijn bij ons op school voor een deel buiten de WO gehouden. Begrijpend lezen is een op zichzelf staande methode, maar volgt wel het nieuws, bevorderen van sociale redzaamheid waaronder verkeer en de expressie vakken worden wel geïntegreerd, maar taal niet. Hiervoor is een taalmethode aangeschaft die gevolgd moet worden. Het C onderdeel; de vakken die weinig of geen invloed hebben van het WO onderwijs, zijn rekenen/wiskunde, bewegingsonderwijs, spelling en grammatica, aanvankelijk en voortgezet lezen en het technisch schrijven. Deze vakken zijn eigenlijk de cursussen die het WO onderwijs mogelijk maken en ondersteunen. Er wordt aangegeven dat wanneer het onderwijs op deze manier georganiseerd wordt alle onderdelen van de voor de basisschool verplichte leerstof voldoende aan bod komen.

De kerndoelen voor de basisschool zijn ondertussen wel herschreven en ook zijn er met de invoering van het opbrengstgerichte werken andere inzichten ontstaan. Toch zijn de inzichten over het invoeren van WO nog steeds heel relevant en voor mij weer een handreiking om nieuwe energie uit te putten. Als ik dit overzicht bekijk dan doe ik op school al veel wat in hoofdstuk D beschreven staat. Mijn zoektocht gaat uit naar hoe ik meer ruimte kan krijgen naast alle methoden.

De kerndoelen die in 2006 zijn herschreven worden uitgewerkt in inhouden en activiteiten door SLO, het nationaal expertisecentrum voor leerplanontwikkeling in Enschede. In het deel 'TULE – Oriëntatie op jezelf en de wereld', worden de kerndoelen 34 tot en met 53 uitgewerkt door het doel van het kerndoel aan te geven en deze te verdelen over de groepen in de basisschool. De kerndoelen van het genoemde leergebied zijn ingedeeld in vier domeinen: mens en samenleving (kerndoelen 34 t/m 39), natuur en techniek (kerndoelen 40 t/m 46), ruimte (kerndoelen 47 t/m 50) en tijd (kerndoelen 51 t/m 53). Er worden steeds twee jaargroepen bij elkaar genomen. De manier van beschrijven van de doelen en de tussendoelen in de leerlijnen kunnen een aanvulling zijn op het onderwijs van WO op onze jenaplanschool. Niet om deze leerlijnen letterlijk te volgen, maar wel om de inhoud van WO beter vast te kunnen houden.

Dit wordt als volgt beschreven in de beschrijving van de kerndoelen:

'Waar mogelijk worden onderwijsinhouden over mensen, de natuur en de wereld in samenhang aangeboden. Dit komt het 'begrijpen' door leerlingen ten goede en draagt voorts bij aan de vermindering van de overladenheid van het onderwijsprogramma. Ook inhouden uit andere leergebieden worden betrokken bij 'de oriëntatie op jezelf en de wereld' (TULE – oriëntatie op jezelf en de wereld, p. 12).

Dit citaat sluit aan bij het jenaplan uitgangspunt om samenhang in het onderwijs te bevorderen. Ook wordt de overladenheid van het onderwijsprogramma genoemd waar ik zelf tegenaan loop.

Velthausz en Winters (MK januari 2007) geven aan dat zij als jenaplanopleiders veel 'geworstel' zien binnen jenaplanscholen bij het realiseren van 'dat mooie jenaplanconcept'. Dat is ook waar ik nu tegen aan loop. Ik voel het zoeken naar mogelijkheden voor WO inderdaad als een worsteling. Ik moet binnen de gegeven situatie kijken hoe ik WO weer meer ruimte kan geven in mijn groep op mijn jenaplanschool. Hiervoor wil ik gaan kijken op andere jenaplanscholen om zo ideeën op te doen en van anderen te kunnen leren.

Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethodologie

Welke onderzoeksmethode en onderzoeksmethodieken heb ik gekozen?

Om mijn onderzoeksmethodiek op te zetten ga ik gebruik maken van het boek 'Basisprincipes praktijkonderzoek' geschreven door Frits Harinck.

Mijn onderzoek is een praktijkonderzoek dat gericht is op het verbeteren van de praktijk. Het is geen wetenschappelijk onderzoek. Er wordt niet met een controle groep gewerkt waardoor het geen wetenschappelijke status kan krijgen.

Wanneer ik ga kijken naar de praktijkgerichte onderzoekstypen die Harinck noemt, twijfel ik tussen ontwerpgericht onderzoek en praktijk onderzoek. Ontwerpgericht onderzoek zit op meso-niveau: klas niveau, maar ook school niveau. Het actieonderzoek zit ook op meso-niveau, maar alleen op klas niveau.

Het actieonderzoek is vooral gericht op het eigen handelen van de leraar en de situatie waarin dat handelen plaats vindt. Mijn onderzoek gaat ook over het handelen in de groep maar het onderzoeken speelt zich niet af in de groep. Het is meer gericht op het ontwerpen van een manier van werken en het uitproberen hiervan. Ik denk dat mijn onderzoek daardoor meer een ontwerpgericht onderzoek is.

Het ontwerpgerichte onderzoek

Mijn onderzoek is gericht op het ontwerpen en uitproberen van een manier van werken voor WO binnen mijn groep. Hiervoor ga ik in kaart brengen hoe andere leerkrachten vorm geven aan WO. Mijn onderzoeksvraag is 'Hoe wordt er vorm gegeven aan wereldoriëntatie op een jenaplanschool?' Deze vraag heb ik gesteld om antwoord te kunnen geven op de vraag hoe ik in mijn praktijk WO en opbrengstgericht werken kan combineren en hierdoor meer tijd kan krijgen voor WO. Ik wil een manier van werken ontwerpen voor mijn groep en mogelijk ook aanbevelingen doen voor de school.

Het ontwerpgerichte onderzoek kent vier fasen: probleemanalyse; ontwerp; beproeving; kennisconstructie.

*Voor de probleemanalyse ga ik:

- literatuuronderzoeken (zie hoofdstuk 2)
- de schoolleider interviewen

Deze probleemanalyse geeft een beter zicht op wat het probleem is, en zorgt voor een afbakening van het probleem.

*Voor het ontwerp ga ik op drie andere jenaplanscholen kijken hoe daar gewerkt wordt met WO in combinatie met opbrengstgericht werken. De ideeën die ik daar opdoe, kan ik gebruiken om een ontwerp te maken voor mijn groep. Om de drie scholen te kunnen vergelijken met mijn eigen school ga ik drie collega's van mijn school interviewen.

*De beproeving is dat ik het ontwerp ga uitproberen in mijn groep. Ik ga deze beproeving vastleggen op beeld waardoor ik de beelden kan analyseren.

*Hierna kan ik binnen de kennisconstructie een aanbeveling doen voor het werken met WO in combinatie met opbrengstgericht werken binnen onze jenaplan basisschool.

Het verzamelen van gegevens

- Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag, ga ik mensen bevragen met behulp van een interview. Ik start met het interviewen van mijn schoolleider. Door deze te bevragen krijg ik informatie over hoe het beleid is op school met betrekking tot WO. Ook kan ik antwoord krijgen op de vraag wat haar visie is op wereldoriëntatie in combinatie met opbrengstgericht werken. Ik stel een interviewschema op om geen onderwerpen over te slaan die ik wel belangrijk vind om te weten. Ik heb gekozen voor een interview en geen

vragenlijst zodat ik door kan vragen op de gegeven antwoorden tijdens een interview en zo verdieping in het gesprek aan kan brengen. Dit gesprek ga ik auditief opnemen en later thuis uitwerken.

- Hierna ga ik drie collega's interviewen over hoe zij WO vorm geven in de groep en of het werken met WO veranderd is met het invoeren van de methodes. Hiervoor ga ik ook een interviewschema opstellen die als leidraad fungeert in het gesprek. Ik kan door vragen als ik dat nodig vind. Ik gebruik dezelfde vragenlijst als voor andere scholen, alleen ga ik op het deel over de school en de methodes minder in omdat ik daarmee bekend ben. Wanneer ik alle personen dezelfde vragen stel kan ik de gegevens makkelijker met elkaar vergelijken. De collega's die ik hiervoor ga vragen, werken al langer binnen het jenaplanonderwijs bij ons op school of bij een andere jenaplanschool. Ze hebben allemaal ervaring in het werken met WO en weinig methodes en hebben de veranderingen op school bewust meegemaakt. Ik benader een collega van groep 1-2, iemand uit groep 5-6 en iemand uit groep 7-8. Zelf werk ik in groep 3-4 waardoor ik een goed totaal beeld krijg van de hele school. Tijdens deze gesprekken ga ik aantekeningen maken die ik direct na het gesprek ga uitwerken.

- Hierna wil ik op drie andere jenaplanscholen gaan kijken en een leerkracht interviewen over de manier van werken met WO in combinatie met methodes. Ik ga naar een jenaplanschool in Drenthe, een jenaplanschool in Groningen en een in Friesland. Ik denk dat scholen binnen provincies meer de mogelijkheid hebben om in een samenwerkingsverband te zitten. De kans is nu groter dat het drie scholen zijn die verder geen invloed hebben op elkaars manier van werken, zodat ik meer verschillende werkwijzen te zien kan krijgen. Binnen deze drie scholen vraag ik als uitgangspunt om een gesprek met de leerkracht van stamgroep 3-4 of 3-4-5. Dit omdat ik zelf werkzaam ben in deze stamgroep. Voor deze gesprekken gebruik ik hetzelfde interview waarmee ik mijn eigen collega's heb geïnterviewd. Ook ga ik observeren hoe binnen de scholen het WO-thema zichtbaar wordt gemaakt.

- Het ontwerp wat ik ga opzetten om uit te proberen binnen mijn groep ga ik vastleggen op beeld. Dit geeft mij de mogelijkheid om via beeldanalyse te analyseren of ik de gestelde doelen heb behaald.

Het interviewschema

Ik heb gekozen om gebruik te maken van interviews. Harinck (2009) geeft aan dat dit instrument wordt gebruikt om informatie te verzamelen over een bepaald onderwerp met een doel. Bij deze interviews heb ik een interviewschema gebruikt om de draad beter vast te kunnen houden. Het is een semi-gestructureerd interview geworden. Hiervoor heb ik een aantal gerichte vragen opgesteld. Deze vragen zijn een leidraad voor het gesprek. Dit om ook verdiepvragen te kunnen stellen, maar ook om geen onderwerpen te vergeten tijdens het gesprek. Ik ga drie scholen bezoeken waardoor het organisatorisch haalbaar is om te bevragen, maar ook om de resultaten te verwerken. Deze vragenlijst gebruik ik ook bij het bevragen van mijn collega's.

De vragen heb ik ingedeeld in drie groepen: vragen over de schoolorganisatie, over het werken met methodes en over methodes en wereldoriëntatie. De vragen over de schoolorganisatie zijn bedoeld om te kunnen onderzoeken of er mogelijkheden bestaan om met collega's uit gelijke stamgroepen te kunnen overleggen en zo elkaar te kunnen ondersteunen. De vragen over het werken met methodes zijn bedoeld om te kunnen vergelijken hoe de andere school werkt met methodes ten opzichte van mijn eigen school. De vragen over methodes en WO zijn opgesteld om nieuwe ideeën te krijgen over de manier van werken. Dit past bij mijn verlegenheids situatie.

Het interviewschema heb ik zelf opgesteld door na te denken over wat ik zou willen weten van een andere school en waar ik zelf tegenaan loop binnen mijn stamgroep (zie bijlage 3). Tijdens de interviews maak ik aantekeningen die ik direct bij thuiskomst uit ga werken.

Ethiek

Binnen mijn onderzoek benader ik mensen open en eerlijk. Ik werk niet met een verborgen agenda. Ik stel mensen vragen over hun eigen manier van werken in de praktijk en ook hoe ze zich daarbij voelen, ze stellen zich kwetsbaar op. Ik benader iedereen met vertrouwen en geef geen waardeoordeel aan hun antwoorden en inzichten. Ik benader ze met een respectvolle en aandachtige houding.

De informatie die ik verzamel ga ik objectief bekijken, zodat ik zonder vooroordelen alles in schema kan zetten.

Alle data die ik heb verzameld vermeld ik zo volledig mogelijk in mijn verslag.

Ik sta open voor feedback. Ik vraag critical friends om deze feedback te geven. In mijn verslaglegging ga ik geen namen gebruiken van mensen of scholen zodat in mijn onderzoekverslag iedereen anoniem is.

Alle literatuur waarnaar ik heb verwezen, zet ik in mijn literatuurlijst waarbij ik mij houd aan de APA-richtlijnen

Validiteit en betrouwbaarheid

Ik realiseer me dat het een subjectief onderzoek is. De probleemstelling is gebaseerd op een situatie waar ik persoonlijk tegen aanloop en de uitkomsten worden ook bekeken met betrekking tot mijn praktijk en mijn mogelijkheden als jenaplan leerkracht.

Wel probeer ik een zo breed mogelijke kijk te krijgen door drie verschillende scholen in mijn onderzoek te betrekken. Ik ga de scholen niet alleen bevragen, maar ook bezoeken, zodat ik organisatievormen kan zien en observeren. De vragenlijst heb ik laten ontstaan uit mijn probleemstelling. Door bij elke school dezelfde vragenlijst te gebruiken zijn de antwoorden te vergelijken.

Door verschillende instrumenten in te zetten heb ik een triangulatie tot stand gebracht. De instrumenten zijn: het semi-gestructureerde interview, observatie en beeldanalyse. Zo kan ik vanuit verschillende invalshoeken naar mijn verlegenheidsituatie kijken.

Verder heb ik twee critical friends naast mijn studiegroep die kritisch kijken naar mijn opzet en uitwerking van het onderzoek, ze lezen teksten en geven feedback. Aan het eind van mijn onderzoek heb ik nieuwe inzichten gekregen die voor mij gelden en waardevol zijn. Mogelijk zijn de resultaten van dit onderzoek ook voor andere leerkrachten inspirerend en bruikbaar.

Hoofdstuk 4: Data verzameling, analyse en interpretatie

Mijn onderzoeksvraag

Hoe wordt er vorm gegeven aan wereldoriëntatie binnen een opbrengstgerichte jenaplanschool?

Hierbij heb ik de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Wat is het beleid op mijn school rondom het bereiken van de kerndoelen m.b.t. wereldoriëntatie?
2. Hoe wordt er op verschillende jenaplanscholen vorm gegeven aan wereldoriëntatie?
3. Hoe kan ik in mijn praktijk wereldoriëntatie en opbrengstgericht werken combineren?

Data verzameling

Om antwoorden te kunnen formuleren op mijn onderzoeksvraag en de daarbij opgestelde deelvragen, heb ik gebruik gemaakt van drie onderzoeksinstrumenten, namelijk het semi-gestructureerde interview, observatie en beeldanalyse.

Kwalitatieve gegevens zijn volgens Harinck (2009) vaak ongestructureerde gegevens en minder eenvoudig te verwerken. Kwalitatieve gegevens worden verzameld binnen een praktijkonderzoek. Ik heb kwalitatieve gegevens verzameld.

Deelvraag 1.

Wat is het beleid op mijn school rondom het bereiken van de kerndoelen m.b.t. wereldoriëntatie?

Om antwoord te geven op deze vraag heb ik de schoolleider geïnterviewd. Het doel van dit gesprek was om te weten te komen welke uitgangspunten de schoolleider hanteert voor onze jenaplanschool met betrekking tot jenaplanonderwijs en wereldoriëntatie.

Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van het semi-gestructureerde interview.

De schoolleider geeft aan dat jenaplan voor haar een pedagogisch concept is.

-Hoe bereik je de kerndoelen in het WO-onderwijs?

De schoolleider kent de kerndoelen niet uit haar hoofd. We gebruiken methodes die voldoen aan de kerndoelen.

Voor WO gebruiken we een kaartenbaak van 'topondernemers' omdat dit een leidraad geeft die aan de kerndoelen voldoet.

-Wat vind jij belangrijk binnen WO?

De schoolleider vindt WO nog steeds belangrijk, omdat daarin de vrije keuze zit.

WO had geen prioriteit omdat we heel erg bezig waren met de nieuwe methodesl.

-Welke rol spelen methodes binnen WO?

Methodelessen spelen geen rol binnen WO. Elke les van de methode is belangrijk binnen de doorgaande lijn in de methode..

-Hoe vind je dat WO vorm zou moeten krijgen binnen onze school?

We kunnen niet meer zeggen we doen WO en daar hangen we alle andere leergebieden aan op, omdat de andere leerlijnen al aan bod komen binnen de methodes.

Het idee van de schoolleider is om de ouderwetse structuur van de schooldag te veranderen; met de kinderopvang een educatief kindcentrum opzetten, waarbij de schooldag wordt verlengd. Alle kinderen gaan dan de hele dag naar school. In de ochtend de zaakvakken, daarna sport, muziek en andere projecten en daarna afronden van de zaakvakken. Op deze manier krijgen we ook meer tijd voor WO.

Conclusie deelvraag 1.

De schoolleider vindt het werken met de methodes belangrijk. Om de doorgaande opbouw binnen die leerlijn vast te houden is het nodig om alle lessen uit de methode te volgen.

De kerndoelen voor het leergebied wereldoriëntatie, binnen de kerndoelen wordt dit 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' genoemd, zijn niet direct het uitgangspunt voor WO op onze school. De vrije keuze die kinderen binnen WO kunnen hebben zijn wel belangrijk.

Deelvraag 2.

Hoe wordt er op verschillende jenaplanscholen vorm gegeven aan wereldoriëntatie?

Om antwoord te geven op deze deelvraag heb ik twee deelvragen geformuleerd.

2.1 Hoe geven mijn collega's vorm aan WO in hun groep?

2.2 Hoe geven andere jenaplanscholen vorm aan WO?

De informatie die ik hiervoor nodig heb, heb ik verzameld door een gestructureerd interview af te nemen.

De data die ik hiermee verzameld heb zet ik in een matrix, deze matrix dient om de antwoorden van meerdere personen op meerdere vragen compact weer te geven. (Harinck, 2009).

Deelvraag 2.1. Hoe geven mijn collega's vorm aan WO in hun groep?

Interview drie collega's

	collega groep 1/2	collega groep 5/6	collega groep 7/8
Belangrijk binnen WO.	wereld vergroten door ervaringen op te doen.		vraag stellen en zelf het antwoord vinden
Methode voor WO?	ja, 'Kleuterplein'	nee, wel kaartenbak van 'topondernemers'	nee, wel kaartenbak van 'topondernemers'
Gebruik van methodes binnen WO	methode is de wo. minder spontane wo vanuit de kinderen	niet, soms extra tekst binnen wo, niet i.p.v. tekst methode	niet
Combineren thema's methode en WO?	thema's methode zijn ook voor WO	niet	niet
Vorbereiding?	vanuit de methode, met jaarplanning	woordweb opstellen met kinderen	woordweb, samen thema bedenken
Registratie?	ja, op verschillende ontwikkelgebieden	niet	niet, wel kaarten van 'top-ondernemers' aftekenen
Presentatie?	thematafel, lettertafel	geen tijd	ja, in eigen groep
Hoeveel tijd gepland?	methode is uitgangspunt van de hele dag. minimaal twee uur p.d.	2x een uur, soms minder	2x een uur + 45 min. i.p.v. gym, extra tijd wanneer de weektaak af is
Tijd vrijmaken	n.v.t.	lessen opschuiven	minder topografie, geen werkstuk, les overslaan

Conclusie deelvraag 2.1

Wat ik uit deze inventarisatie concludeer, is dat er beperkte tijd is die aan WO besteed kan worden. De methodelessen worden in de groepen 3 t.m. 8 niet gebruikt binnen WO. Groep 1-2 besteed veel tijd aan WO door de methode die gebruikt wordt. Deze leerkracht maakt een planning aan het begin van het schooljaar met alle WO-thema's die aan de orde komen.

Deelvraag 2.2. Hoe geven andere scholen vorm aan WO?

Bij het beantwoorden van deze vraag heb ik twee meetinstrumenten ingezet; het interview (2.2.1.) en de observatie (2.2.2.).

Ik heb drie jenaplanscholen bezocht, school A, B en C. Hier heb ik leerkrachten van de middenbouw groepen vragen gesteld door gebruik te maken van een interviewschema (bijlage 3).

De data uit de interviews heb ik verwerkt in een matrix. Mijn eigen school heb ik ook opgenomen in de matrix om de gegevens te kunnen vergelijken, dit is school D.

2.2.1. Het interview.

Methodes en wereldoriëntatie:

	School A	School B	School C	School D
Organisatie	Veel tijd voor WO, globaal rooster	WO en taal in één, rooster in blokken	Volgt methode en dagrooster	Volgt methode en dagrooster
Projecten	Vier WO projecten door hele school verder thema's in stamgroep	Alle WO thema's gepland voor het jaar, door hele school + taal	Vier WO projecten door hele school Verder weinig WO in mb en bb	Twee projecten door hele school Verder weinig WO in mb en bb
Manier van werken	Methodes worden aangepast, altijd o.a. geen herhaling	n.v.t.	Tijdens WO project geen methodelessen	Tijdens WO project lopen methodelessen door
Registratie	Systeem: ja Gebruikt: nee	systeem: ja gebruikt: ja	systeem: nee gebruikt: nee	systeem: nee gebruikt: nee
Methode thema's	Geen combinatie met WO	n.v.t.	geen combinatie met WO	geen combinatie met WO.

Toelichting:

-School A heeft voor de schoolprojecten een stappenplan opgesteld waarin de gemaakte afspraken over het voorbereiden van een WO-project zijn vastgelegd. De volgende onderdelen worden besproken in dit stappenplan: voorbereiding, taken werkgroep en wat hoort er in een schoolproject thuis. Tijdens een school WO-project gaan rekenen, schrijven en spelling door, de andere vakgebieden worden aangepast aan het WO-thema. Er worden geen kerndoelen gekoppeld aan het WO-thema. Wel wordt er gewerkt met acht intelligentie gebieden.

-School B heeft alle thema's in een jaarrooster staan, waardoor aan elk thema door de hele school wordt gewerkt. Hierbij wordt ook aangegeven welke weken het thema aan de orde is. Bij elk thema worden de kerndoelen aangegeven van WO en van de leerlijn voor taal.

-School C organiseert vier WO-projecten door de hele school. Dit wordt voorbereid door een aantal teamleden. De leergebieden worden wel gebruikt in de groepen binnen de uitwerking van het WO-thema; de leervakken worden ingepast in de WO en werken ondersteunend. De kerndoelen van WO die gebruikt worden staan vermeld bij de voorbereiding.

-School D organiseert twee WO-projecten door de hele school. Eén daarvan is de kinderboekenweek en het tweede project wordt in het voorjaar gerealiseerd. Twee teamleden bereiden dit thema voor door materialen te verzamelen die bij het thema passen. Er wordt verder niet naar kerndoelen verwezen.

De drie bezochte jenaplanscholen worden of werden begeleid door het JAS (Jenaplan Advies en Scholing). School D wordt niet begeleid door een externe instantie die gericht is op het jenaplan.

Conclusie 2.2.1. Het interview

Op school A, B en C wordt veel samengewerkt binnen het team om projecten vorm en inhoud te geven.

De thema's voor WO worden op school A, B en C aan het begin van het jaar gepland. De kerndoelen die aan de orde komen worden op school B en C duidelijk benoemd en verwoord binnen het WO-thema. Binnen school A wordt gewerkt met intelligente gebieden die passen bij het uitgangspunt van de meervoudige intelligentie.

Verschillende methode lessen worden in de project periodes niet aangeboden of ingepast in de WO. De leergebieden komen functioneel aan bod binnen de WO, waardoor samenhang in het onderwijs op een natuurlijke manier vorm krijgt.

2.2.2. De observatie.

Binnen de bezochte scholen heb ik gekeken naar hoe WO zichtbaar gemaakt wordt in de school. Hiermee bedoel ik: kan ik in de groepen en in de school zien aan welk thema er gewerkt wordt op een moment dat ik alleen in de school aanwezig zou zijn?

Deze gegevens ga ik verwerken door het 'schoenendoosmodel' toe te passen. Hierbij plaatst men alle kwalitatieve gegevens zonder ordening bij elkaar. Harinck (2009) geeft aan dat het mogelijk is om zelf meer ordening en structuur in het materiaal aan te brengen, waardoor de 'geordende schoenendoos' ontstaat. Dit kan gedaan worden door thema's aan te brengen binnen het materiaal. Dat heb ik gedaan binnen de data die ik verkregen heb door middel van de observatie.

Data verkregen door observatie.

-School A heeft in elke groep een grote thematafel waarop alles komt te liggen wat met het thema te maken heeft. In de centrale hal is een tentoonstellingshoek waar doorlopend een thema uitgewerkt is met beelden, voorwerpen en teksten.

-School B heeft in de groep een thematafel bij de ingang van het groepslokaal. Boven de kapstokken zijn schuine planken gemonteerd waar elk kind zijn werk op kan presenteren als hij of zij dit wil.

-School C heeft in de groep een thematafel op het moment dat er een WO-project uitgewerkt wordt.

-School D heeft in de groepen een tafel of de bovenkant van een kast waar een thema kan worden gepresenteerd. Er wordt gepresenteerd wanneer er een thema aan de orde is. Soms wordt een thematafel ingericht buiten het lokaal.

Alle scholen presenteren werk van kinderen wat past binnen het WO thema aan de wanden van de groepslokalen.

Conclusie 2.2.2. De observatie

Tijdens het uitwerken van een wo-thema wordt binnen alle scholen veel aandacht besteed aan de presentatie van een themahoek door leerkrachten en kinderen. Door gebruik te maken van deze hoek wordt het thema zichtbaar gemaakt voor andere kinderen en ouders. Door het thema zichtbaar te maken in de inrichting van het lokaal en/of de school wordt de betrokkenheid van (andere) kinderen en ouders bij het thema verhoogd.

Deelvraag 3.

Hoe kan ik in mijn praktijk wereldoriëntatie en opbrengstgericht werken combineren?

Om antwoord te kunnen geven op deze vraag ga ik een les in mijn eigen groep geven door doelen uit de taalmethode voor groep vier en uit de methode voor 'Veilig leren lezen' voor groep drie te combineren met een kerndoel van het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' wat aansluit bij WO.

De uitwerking ga ik vastleggen op beeld, zodat ik kan analyseren of ik de lesdoelen heb bereikt.

De doelen van de les:

Leergebied taal:

Groep 4: woordenschat vergroten, teksten schrijven,

Groep 3: gedicht schrijven door zinnen aanvullen (uit Veilig leren lezen), woorden lezen met drie lettergrepen, woordenschat vergroten.

Leergebied wereldoriëntatie:

Kerndoel 34. De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Een onderdeel van dit kerndoel is de sociaal-emotionele ontwikkeling; die uitgesplitst kan worden in opkomen voor jezelf en rekening houden met anderen

De opzet van de les:

-Per tafelgroep een woordveld maken. Centrale woord is: vakantie.

-Woordveld presenteren voor de groep in de kring.

-Centraal thema selecteren uit elk woordveld door leerkracht in samenwerking met de kinderen. (Woordenschat uitbreiden, in de kring: wat betekent het woord?)

-Verhaal schrijven met verplichte woorden voor groep vier (per tafelgroep dezelfde woorden) (uit methode voor taal)

-Gedicht schrijven door zinnen aan te vullen voor groep 3 (uit methode 'Veilig leren lezen').

-Verhalen en gedichten presenteren in de kring.

Volgende les:

-Per tafelgroep verhaal kiezen.

-Uitbeelden verhaal voor presentatie tijdens maandsluiting.

Video interactie analyse.

Hiervoor heb ik het maken van het woordveld per tafelgroep gefilmd, omdat hierbij kinderen rekening met elkaar moeten houden, moeten samenwerken en eventuele conflicten zelf moeten oplossen.

Per tafelgroep (kinderen van groep 3 en 4):

Interactie tussen kinderen:

-Leiding geven/nemen: er is per tafelgroep minimaal één kind die de leiding neemt. Bij drie tafelgroepen is dat een kind uit groep vier en bij één tafelgroep is dat een kind uit groep drie. Er is een evenredige beurtverdeling bij tafelgroep twee en drie. Bij tafelgroep één en vier is er een kind die zich afzijdig houdt en niet betrokken is bij de activiteit. De kinderen uit groep vier van deze tafelgroepen proberen op verschillende manieren deze twee kinderen erbij te betrekken. Bij tafelgroep één lukt dit door het kind een gerichte opdracht te geven. Bij tafelgroep vier is dit lastiger. Het betreft een kind met autisme en ADHD. Het groepje heeft een aanwijzing nodig van de leerkracht. De leerkracht geeft aan dat je een idee ook kan tekenen op het woordveld. Dit kind tekent een eiland, de andere drie kinderen bedenken en/of schrijven woorden. Er is nu een evenwichtige beurtverdeling tussen de kinderen per tafelgroep. Bij de start van deze activiteit moet de werkverdeling nog in evenwicht komen. Later werkt elke tafelgroep op eigen wijze samen. Bij tafelgroep drie werkt ieder voor zich. De kinderen vertellen elkaar wel wat ze doen, maar ieder heeft zijn eigen stukje op het grote vel papier.

Analyse:

Woordenschat: per tafelgroep waren er vier woorden gekozen. De kinderen kennen deze woorden en kunnen de betekenis uitleggen. Taalzwakke kinderen begrijpen de woorden wel, maar kunnen ze nog niet uitleggen. Kinderen van groep vier kunnen deze woorden lezen. De kinderen van groep drie hebben meer moeite met het lezen van deze woorden. Ze hebben meer oefening nodig om deze woorden snel te kunnen lezen. Het zijn woorden met twee of drie lettergrepen. Kinderen van groep vier kunnen een tekst schrijven met goed lopende zinnen. De kinderen van groep drie hebben een gedicht geschreven door zinnen aan te vullen. Eerst samen met de leerkracht en later zelfstandig. Alle kinderen kunnen en willen hun eigen tekst of gedicht voorlezen in de groep.

De kinderen hebben laten zien dat ze kunnen samenwerken. Eerst met wat onenigheid maar dit lossen ze zelf op. Elk kind werkt binnen zijn eigen mogelijkheden mee aan het groepsproces. Het doel om op te komen voor jezelf en rekening te houden met anderen is duidelijk aan de orde gekomen en de kinderen hebben hiermee geoefend.

Conclusie deelvraag 3.

Ik kan in mijn groep WO en het opbrengstgerichte werken met een methode combineren door doelen uit de methode in te zetten en functioneel te maken binnen de WO activiteiten. Wanneer doelen uit een opbrengstgerichte methode gecombineerd worden met kerndoelen van het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' is het mogelijk om beide doelen te behalen. In de analyse heb ik gezien dat de kinderen zeer betrokken zijn bij de activiteit in de groep. Dit komt volgens mij omdat ze de methode lessen kunnen toepassen binnen een breder kader, de opdrachten worden functioneel. Het onderwijs wordt in samenhang aangeboden aan de kinderen.

Relatie tussen de verzamelde data

Binnen mijn eigen school geeft de schoolleider aan dat we de methodes moeten volgen. De leerkrachten werken vooral vanuit de methodes en zijn gericht op de instructies en de directe instructies die kinderen nodig hebben. WO staat overwegend los van de methodegebonden lessen.

Op de drie bezochte scholen wordt vanuit WO gewerkt tijdens projecten of gedurende het hele jaar. De projecten worden voorbereid met gebruikmaking van de kerndoelen voor 'Oriëntatie op jezelf en de wereld'. Methodedoelen worden tijdens de WO(-projecten) ingepast binnen de WO. Op deze scholen wordt er samengewerkt binnen het team om de projecten voor te bereiden. Bij de start van het schooljaar wordt er een planning gemaakt voor de WO.

Ik kan samenhang brengen binnen mijn onderwijs, door doelen uit de taal- en leesmethode en doelen van de WO, te gebruiken binnen een WO-thema. Hiermee creëer ik extra tijd die gebruikt kan worden voor WO.

De bezochte scholen hebben mij laten zien dat het mogelijk is om doelen van de methodes te combineren met de kerndoelen van WO. In mijn eigen groep heb ik deze combinatie in de praktijk gebracht.

Hoofdstuk 5: Evaluatie, interpretatie, conclusie en aanbevelingen

Evaluatie en interpretatie

Wat heeft het onderzoek opgeleverd?

Het onderzoek heeft ervoor gezorgd dat ik weer bewust kijk naar hoe ik werk in de groep als jenaplan leerkracht. Ik heb op een rijtje gezet hoe ik werk en waar ik tegenaan loop, hoe er binnen onze school gewerkt wordt en wat de uitgangspunten zijn van de schoolleider. Ik ben weer gaan nadenken over hoe ik wil werken binnen het jenaplanonderwijs, dat moet nu binnen de marges van het opbrengstgerichte werken. Kinderen krijgen de mogelijkheid binnen opbrengstgericht werken om zich optimaal te ontwikkelen op de leervakken. Om de samenhang binnen het onderwijs vorm te geven en alle facetten van een kind de ruimte te geven om optimaal te ontwikkelen is het belangrijk om in WO *wel* alle intelligenties de ruimte te geven om te ontwikkelen.

In 'TULE - oriëntatie op jezelf en de wereld' wordt aangegeven dat kinderen nieuwsgierig zijn; "Ze zijn voortdurend op zoek om zichzelf en de wereld te leren kennen en te verkennen. Die ontwikkelingsbehoefte is een aangrijpingspunt voor dit leergebied". En ook voor WO. Both (1997) geeft aan: 'Zelf ervaren, vragen stellen en op zoek gaan naar antwoorden is de basis voor wereldoriëntatie'. Dat is de weg die ik gelopen heb binnen mijn onderzoek, eerst ervaren hoe de situatie op dit moment is met alle veranderingen van de laatste jaren. Daarna vragen stellen en op zoek gaan naar antwoorden in mijn eigen school, in andere scholen en in de literatuur.

Antwoord op onderzoeksvraag

Hoe wordt er vorm gegeven aan wereldoriëntatie binnen een opbrengstgerichte jenaplanschool?

1. Wat is het beleid op mijn school rondom het bereiken van de kerndoelen m.b.t. wereldoriëntatie?

Binnen mijn eigen school heb ik duidelijk vanuit welke visie de schoolleider wil werken. De schoolleider vindt jenaplan vooral een pedagogisch model, waarbinnen het opbrengstgerichte werken vorm krijgt. Dit onderwijs volgens de schoolleider wordt sterk gestuurd door methodes en hierdoor indirect door de kerndoelen. De kerndoelen voor het leergebied wereldoriëntatie, binnen de kerndoelen wordt dit 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' genoemd, zijn niet direct het uitgangspunt voor WO op onze school. De vrije keuze die kinderen kunnen hebben, zijn wel belangrijk.

2. Hoe wordt er op verschillende jenaplanscholen vorm gegeven aan wereldoriëntatie?

Mijn collega's die ik heb geïnterviewd geven aan dat ze het moeilijk vinden om tijd vrij te maken voor WO naast de instructielessen van de methodes. Er is beperkte tijd die aan WO besteed kan worden. De methodelessen worden in de hogere groepen niet gebruikt binnen WO.

Op de bezochte scholen wordt binnen het team veel samengewerkt om WO-projecten vorm en inhoud te geven. De thema's voor WO worden op school A, B en C aan het begin van het jaar gepland. De kerndoelen die aan de orde komen worden op school B en C duidelijk benoemd en verwoord binnen het WO-thema. Binnen school A wordt gewerkt met intelligentiegebieden die passen bij het uitgangspunt van de meervoudige intelligentie. Verschillende methode lessen worden in de project periodes niet aangeboden of ingepast in de WO. De leergebieden komen functioneel aan bod binnen de WO, waardoor samenhang in het onderwijs op een natuurlijke manier vorm krijgt.

3. Hoe kan ik in mijn praktijk wereldoriëntatie en opbrengstgericht werken combineren?

Ik kan in mijn groep WO en het opbrengstgerichte werken met een methode combineren door doelen uit de methode in te zetten binnen de WO-activiteiten.

Conclusie

Wanneer doelen uit een opbrengstgerichte methode gecombineerd worden met kerndoelen van het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' is het mogelijk om beide doelen te behalen. In de analyse heb ik gezien dat de kinderen meer betrokken zijn bij de activiteit in de groep. Dit komt volgens mij omdat ze de methodelessen kunnen toepassen binnen een breder kader, de opdrachten worden functioneel. Het onderwijs wordt in samenhang aangeboden aan de kinderen. Een tweede voordeel bij het toepassen van methodedoelen binnen WO is dat er meer tijd vrij komt om aan WO te besteden.

De antwoorden op mijn onderzoeksvragen in relatie met de literatuur

Binnen het jenaplanonderwijs wordt kwaliteit van het onderwijs aangegeven met, een jenaplanschool is: ervaringsgericht, ontwikkelingsgericht, zin-zoekend, coöperatief, wereldoriënterend en kritisch.

Enkele van deze punten die aansluiten bij mijn onderzoek, werk ik hieronder uit.

Both (1997, p.47) geeft aan:

"Kwaliteit van onderwijs omvat meer dan effectief en efficiënt aanleren van kennis en vaardigheden. Ook de 'pedagogische kwaliteit' is belangrijk; de vorming van kinderen tot zelfstandige en zelfverantwoordelijke personen. Beide moeten in samenhang doordacht worden, waarbij het pedagogische voorop staat".

Binnen onze jenaplanschool is het pedagogische klimaat altijd goed geweest. Dat ervaren wij als leerkrachten en dat wordt ook bevestigd door de onderwijsinspectie. In de rapporten die de inspecteur de laatste jaren over onze school heeft geschreven wordt het pedagogische klimaat altijd hoog gescoord. Ik vind dit zelf erg belangrijk, omdat het welbevinden van de kinderen een voorwaarde is om te kunnen leren. Onze schoolleider ziet deze kwaliteit als belangrijkste kwaliteit van het jenaplan concept.

Een jenaplan school is ontwikkelingsgericht.

De kinderen moeten zich kunnen ontwikkelen als een evenwichtig persoon, maar ook competenties ontwikkelen. Onder deze competenties verstaat Both (1997) strategisch handelen (het leren hoe te leren), activiteiten die ontwikkeling stimuleren, een doordachte leerstofkeuze en het inrichten van situaties waarin kinderen worden uitgedaagd om zich verder te ontwikkelen.

De doordachte leerstofkeuze is bij ons op school doordacht door de methodeschrijvers. Deze methodeschrijvers kennen onze kinderen niet en hebben het leerstofaanbod niet afgestemd op de kinderen die bij ons op school zitten. Om aan te sluiten bij de kinderen en goed te kijken naar wat deze kinderen nodig hebben, moeten wij als leerkrachten kritisch omgaan met de methodelessen. Wat hebben onze kinderen nodig om de opbrengsten zo optimaal te laten zijn. Joling van jenaplanschool de Petteflet geeft aan dat door te kijken naar wat kinderen nodig hebben en hun mogelijkheden als uitgangspunt te blijven zien, opbrengstgericht werken een verrijking is van het onderwijs.

Binnen mijn onderzoek sluit een doordacht leerstofaanbod aan bij deelvraag drie. Ik kan doelen van de methodes gebruiken en inzetten binnen WO. Hierdoor sluit ik aan bij de kinderen en maak ik meer tijd vrij binnen het programma om aan WO te besteden.

De scholen die ik heb bezocht gebruiken de methode lessen bewust binnen de WO-projecten. De doelen van de methoden worden ingezet binnen het project of er worden lessen overgeslagen die niet direct nodig zijn voor de ontwikkeling van de kinderen.

Een jenaplanschool is een wereldoriënterende school.

In 1997 schreef Both: "WO zal van een jenaplanschool steeds meer het inhoudelijke hart van het onderwijs moeten worden, waar de inhoudelijke gebieden worden toegepast."

Deze stelling was in 1997 relevant voor de ontwikkeling binnen het jenaplanonderwijs. Door alle veranderingen binnen het basisonderwijs in het algemeen, met betrekking tot de kerndoelen en het meer gericht zijn op de opbrengsten van het onderwijs, is deze stelling nu

weer of nog steeds relevant. Het is goed om altijd bewust te blijven van de uitgangspunten van het jenaplanonderwijs en proberen te streven naar verwezenlijking hiervan binnen de veranderende eisen van deze tijd.

Aanbevelingen voor mijn praktijk

De positieve punten die ik ben tegen gekomen op mijn zoektocht naar antwoorden op mijn onderzoeksvragen wil ik graag als aanbeveling meenemen naar mijn eigen school.

- Het is mogelijk om doelen en lessen uit methodes in te zetten binnen een WO-thema. Hiermee kunnen we meer samenhang brengen binnen het onderwijsaanbod.
- Een planning voor de WO-thema's aan het begin van het schooljaar ondersteunt mijn organisatie binnen de groep voor WO. Door de drukte van alle dag vergeet ik wel eens om naast alle methodes ook tijd te besteden aan WO. Wanneer de thema's al gepland zijn, start ik op tijd met mijn voorbereiding.
- De opzet van WO relateren aan de kerndoelen voor het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld'. Deze aanbeveling doe ik, omdat ik WO inhoudelijk sterker vorm wil geven.
- Binnen het team meer samenwerken, o.a. in het opzetten van WO-thema's. Hiermee kunnen we elkaar ondersteunen en gebruik maken van elkaars talenten. Het leren van elkaar werkt stimulerend. We kunnen elkaar scherp houden wat betreft de jenaplan uitgangspunten.
Het leren van elkaar in de praktijk kan ook vorm krijgen door SVIB-beelden te gebruiken. Door begeleide intervisie in te zetten kan elke leerkracht zijn of haar krachtmomenten delen met de andere teamleden. Dit kan vorm krijgen binnen de collegiale consultatie die we binnen onze school structureel inzetten om elkaar te ondersteunen.

Hoofdstuk 6: Nawoord

Dit onderzoek heeft de stofdoek gehaald over alle jenaplan kennis die in mijn hoofd al aanwezig is. Door de werkdruk van alle dag en alle veranderingen binnen mijn school, ben ik niet genoeg bezig geweest met de jenaplan uitgangspunten. Ik was vergeten waar ik goed in ben: het uitdagen van kinderen en hen laten stralen. Mijn pedagogisch handelen is niet veranderd: ik ben een jenaplanner in mijn manier van omgaan met kinderen.

Naast alle methodes en het volgen daarvan zijn er wel mogelijkheden om WO vorm te geven. Door samen te werken en elkaar als stamgroepleiders te ondersteunen en uit te dagen, kunnen we gebruik maken van elkaars talenten en WO weer de waarde geven die het verdient binnen het jenaplanonderwijs. Misschien niet direct als hart van het onderwijs, want de cursussen zijn ook belangrijk en prominent aanwezig binnen ons opbrengstgerichte onderwijs, maar wel als de momenten waarop we de kinderen in hun kracht kunnen zetten, zodat ze kunnen uitblinken in hun eigen talent, hun eigen intelligentie kunnen ontwikkelen en kunnen werken vanuit hun kracht. Hiervoor is het ook nodig dat de teamleden weer in hun kracht komen. Niet meer het regime van de methode gedachteloos volgen, maar als leerkracht ook zelf weer doen waar je goed in bent en energie krijgen van het werken in de groep met kinderen en al hun eigen-aardigheden. De methode zien als een handreiking om leerlijnen vorm te geven en zelf kritisch blijven op het doel en het belang van elke les in een methode.

Tijdens het traject van mijn onderzoek ontdekte ik dat hoe meer ik naar buiten ging kijken, hoe meer ik eigenlijk naar mezelf moest kijken. Door de contacten met andere leerkrachten ging ik niet alleen naar hun manier van werken kijken, maar juist beter naar mezelf. De kwaliteiten die ik zag bij anderen heb ik zelf ook, maar ik paste ze niet meer optimaal toe. De SVIB opleiding heeft me geleerd om collega's te laten kijken naar zichzelf. Deze vaardigheden kan ik ook op mezelf toepassen. Ik ben altijd wel kritisch geweest op mijn eigen functioneren, maar nu kan ik de beelden ook gebruiken om letterlijk te blijven kijken naar mezelf.

Het onderzoek is verlopen met vallen en opstaan. Op het moment dat de onderzoeksvraag geformuleerd was, was het fantastisch om bij andere scholen te gaan kijken. Het werkt stimulerend om leerkrachten op een jenaplan manier enthousiast te zien werken met kinderen. Daarna het onderzoek logisch op papier zetten was lastiger. Voor de eerste drie hoofdstukken had ik een duidelijke lijn in mijn hoofd en naar aanleiding van die lijn stonden ze vrij snel op papier. De volgende hoofdstukken waren een echte worsteling. Ik vond het lastig om hiervoor een duidelijke structuur vast te houden. Gelukkig waren er mensen om mij heen die mij feedback gaven, waardoor ik de hoofdstukken ook op papier heb gekregen. Veel steun heb ik gehad aan het boek van Harinck (2009). Door het steeds weer op te pakken en in delen toe te passen is het proces van onderzoek doen mij duidelijk geworden.

Berna Vissia - Stieber
Juni 2011

Literatuur

- Both, K. (1997). *Jenaplanonderwijs op weg naar de 21^e eeuw*. Van Genne, Hoogeveen. Uitgave van de NJPV (Nederlandse Jenaplan Vereniging)
- Bouwmeester, T., Projectgroep WO-Jenaplan (1995) *Wereldoriëntatie in het Jenaplanonderwijs, algemene map*. Stichting Leerplan Ontwikkeling Nederland, Enschede.
- Harinck, F., (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Garant, Antwerpen-Apeldoorn.
- Meijer, R., (2009). *Opbrengstgericht werken doe je zo, 9 schoolportretten*. PO raad projectbureau kwaliteit, Utrecht..
- 'Tule – oriëntatie op jezelf en de wereld. Inhouden en activiteiten bij de kerndoelen.' (2009) Inhoud van de website tule.slo.nl, januari 2009.
- Artikel: *Leraar van het jaar volgt niet klakkeloos het boekje*, 'Connects' van het Stenden alumninet. Een uitgave van Stenden voor alumni, zomer 2011, issue 05.
- Nelissen, J. (2009). Kernkwaliteiten van het Jenaplan, keurslijf of houvast? *Mensenkinderen*, 119, 24.
- Velthausz, F., Winters, H. (2007). Keigaaf, kan het ook anders? *Mensenkinderen*, 105, 14-16.
- Artikelen van de website van de Jenaplan vereniging. NJPV, mei 2011. *Basisprincipes Jenaplan en De jenaplan kernkwaliteiten*.
- Both, K., *Waarneembare kwaliteit, over de kwaliteitscriteria*. Geraadpleegd 30 mei, 2011, via www.jenaplan.nl/cms/upload/docs/kwaliteitscriteria.pdf

Bijlagen:

Bijlage 1. Basisprincipes jenaplan

Bijlage 2. De jenaplan kernkwaliteiten

Bijlage 3. Interviewschema voor leerkrachten

Bijlage 1. Basisprincipes jenaplan

A. Over de mens

01. Elk mens is uniek; zo is er maar één. Daarom heeft ieder kind en elke volwassene een onvervangbare waarde.
02. Elk mens heeft het recht een eigen identiteit te ontwikkelen. Deze wordt zoveel mogelijk gekenmerkt door: zelfstandigheid, kritisch bewustzijn, creativiteit en gerichtheid op sociale rechtvaardigheid. Daarbij mogen ras, nationaliteit, geslacht, seksuele gerichtheid, sociaal milieu religie, levensbeschouwing of handicap geen verschil uitmaken.
03. Elk mens heeft voor het ontwikkelen van een eigen identiteit persoonlijke relaties nodig: met andere mensen; met de zintuiglijke waarneembare werkelijkheid van natuur en cultuur; met de niet zintuiglijk waarneembare werkelijkheid.
04. Elk mens wordt steeds als totale persoon erkend en waar mogelijk ook zo benaderd en aangesproken.
05. Elk mens wordt als een cultuurdrager en -vernieuwer erkend en waar mogelijk ook zo benaderd en aangesproken.

B. Over de samenleving

06. Mensen moeten werken aan een samenleving die ieders unieke en onvervangbare waarde respecteert.
07. Mensen moeten werken aan een samenleving die ruimte en stimulansen biedt voor ieders identiteitsontwikkeling.
08. Mensen moeten werken aan een samenleving waarin rechtvaardig, vreedzaam en constructief met verschillen en veranderingen wordt omgegaan.
09. Mensen moeten werken aan een samenleving die respectvol en zorgvuldig aarde en wereldruimte beheert.
10. Mensen moeten werken aan een samenleving die de natuurlijke en culturele hulpbronnen in verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties gebruikt.

C. Over de school

11. De school is een relatief autonome coöperatieve organisatie van betrokkenen. Ze wordt door de maatschappij beïnvloed en heeft er zelf ook invloed op.
12. In de school hebben de volwassenen de taak de voorgaande uitspraken over mens en samenleving tot (ped)agogisch uitgangspunt voor hun handelen te maken.
13. In de school wordt de leerstof zowel ontleend aan de leef- en belevingswereld van de kinderen als aan de cultuurgoederen die in de maatschappij als belangrijke middelen worden beschouwd voor de hier geschetste ontwikkeling van persoon en samenleving.
14. In de school wordt het onderwijs uitgevoerd in pedagogische situaties en met pedagogische middelen.
15. In de school wordt het onderwijs vorm gegeven door een ritmische afwisseling van de basisactiviteiten gesprek, spel, werk en viering.
16. In de school vindt overwegend heterogene groepering van kinderen plaats, naar leeftijd en ontwikkelingsniveau, om het leren van en zorgen voor elkaar te stimuleren.
17. In de school worden zelfstandig spelen en leren afgewisseld en aangevuld door gestuurd en begeleid leren. Dit laatste is expliciet gericht op niveauverhoging. In dit alles speelt het initiatief van de kinderen een belangrijke rol.
18. In de school neemt wereldoriëntatie een centrale plaats in met als basis ervaren, ontdekken en onderzoeken.
19. In de school vinden gedrags- en prestatiebeoordeling van een kind zoveel mogelijk plaats vanuit de eigen ontwikkelingsgeschiedenis van dat kind en in samenspraak met hem.
20. In de school worden verandering en verbeteringen gezien als een nooit eindigend proces. Dit proces wordt gestuurd door een consequente wisselwerking tussen doen en denken.

Bijlage 2. De jenaplan kernkwaliteiten

Het jenaplanconcept is een concept, waarin relaties centraal staan:

1. De relatie van het kind met zichzelf
2. De relatie van het kind met de ander en het andere
3. De relatie van het kind met de wereld

Om het belang van deze relaties in het jenaplanonderwijs te tonen, zijn er twaalf kernkwaliteiten geformuleerd. Een jenaplanschool richt de omgeving zodanig in, dat deze kwaliteiten gerealiseerd worden.

1. Relatie van het kind met zichzelf

Jenaplankernkwaliteiten

- 1.1. Kinderen leren kwaliteiten/uitdagingen te benoemen en in te zetten, zodanig dat zij zich competent kunnen voelen.
- 1.2. Kinderen leren zelf verantwoordelijkheid te dragen voor wat zij willen en moeten leren, wanneer zij uitleg nodig hebben en hoe zij een plan moeten maken.
- 1.3. Kinderen worden beoordeeld op de eigen vooruitgang in ontwikkeling.
- 1.4. Kinderen leren te reflecteren op hun ontwikkeling en daarover met anderen in gesprek te gaan.

Sleutelwoorden/zinnen

Dialogoog van het kind met zichzelf. Uitgaan van verschillen.

Uitgaan van de kracht en kwaliteit van elk kind

Recht om zich competent te voelen. Recht op succeservaringen

Werken met de zone van naastbije ontwikkeling

Betekenisvol onderwijs. Plezier in leren. Werken met onderzoeksvaardigheden op basis van eigen vragen. Autonomie. Morele ontwikkeling.

2. Relatie van het kind met de ander en het andere

Jenaplankernkwaliteiten

- 2.1. Kinderen ontwikkelen zich in een leeftijdsheterogene stamgroep.
- 2.2. Kinderen leren samen te werken, hulp geven en ontvangen met andere kinderen en daarover te reflecteren.
- 2.3. Kinderen leren verantwoordelijkheid te nemen en mee te beslissen over het harmonieus samenleven in de stamgroep en school, opdat iedereen tot zijn recht komt en welbevinden kan ervaren.

Sleutelwoorden/zinnen

Leven/werken in een stamgroep en school. Jezelf leren kennen in relatie met anderen.

Aandacht voor de (niet-) zintuiglijk waarneembare werkelijkheid. Meerwaarde van samen ontdekken. Verschillen bij andere kinderen herkennen en respecteren.

3. Relatie van het kind met de wereld

Jenaplankernkwaliteiten

- 3.1. Kinderen leren dat wat ze doen er toe doet en leren in levensechte situaties.
- 3.2. Kinderen leren zorg te dragen voor de omgeving.
- 3.3. Kinderen passen binnen wereldoriëntatie de inhoud van het schoolaanbod toe om de wereld te leren kennen.
- 3.4. Kinderen leren spelend, werkend, sprekend en vierend volgens een ritmisch dagplan.
- 3.5. Kinderen leren initiatieven te nemen vanuit hun eigen interesses en vragen.

Sleutelwoorden/zinnen

Onderwijs in samenhang in betekenisvolle, levensechte contexten. Relatie cursus en WO.

Toegepast leren. Werken met primaire bronnen. Betekenisvol onderwijs.

Bron: site Nederlandse Jenaplanvereniging. Mei 2011.

Bijlage 3. Interviewschema voor leerkrachten

Vragenlijst: relatie jenaplan / methodes / wereldoriëntatie.

School / groep:

- In welke stamgroep geef je les?
- Hoe lang werk je op deze school?
- Hoe zijn de jaargroepen over de stamgroepen verdeeld?
- Hoeveel stamgroepen zijn er binnen de school?
- Zit deze school in het basisarrangement van de school inspectie?
- Wat vind je belangrijk bij jenaplan onderwijs?
- Heb je hier bewust voor gekozen?

Werken met methodes

- Voor welke vakken gebruiken jullie methodes?
- Is dat in alle groepen hetzelfde?
- Hoe zijn methodes ingepland in het weekprogramma?
- Gebruiken jullie een bepaald instructie model?

Methodes en wereldoriëntatie

- Welk beleid heeft de school met betrekking tot wereldoriëntatie?
- Wat vind je belangrijk binnen het werken met wereldoriëntatie?
- Hoeveel tijd is er gepland in het weekprogramma voor wereldoriëntatie?
- Hoe geef je vorm aan wereldoriëntatie?
- Is er samenhang tussen de methodes en wereldoriëntatie?
- De thema's van de methodes en de thema's voor wereldoriëntatie; hoe combineer je deze?
- Is er overleg over thema's binnen de school?
- Hoe bereid je wereldoriëntatie voor?
- Hoe registreer je wereldoriëntatie?